

2. Основними тенденціями, що склалися на світовому ринку авіаперевезень в період 1999-2008 роки були: збільшення світового обсягу авіаперевезень в 1,5 рази; постійне зростання обсягу пасажиропотоку як на міжнародному та і на внутрішньому ринку; циклічний розвиток вантажопотоку; сталий розвиток показника пасажиро-кілометри виконані щорічно як на міжнародному так і на внутрішньому ринках; зворотня закономірність розвитку регулярних та нерегулярних авіаперевезень; втрата у 1999-2008 роках світовим ринком авіаперевезень близько 49,1 млрд. дол.; циклічна зміна прибутку; сформування дев'ять різновидів бізнес-моделей авіакомпаній та злиття авіакомпаній і створення міжнародних стратегічних альянсів авіаперевізників.

3. Авіатранспортна галузь грає виключно важливу роль в світовій економіці в цілому та в народному господарстві окремих країн. Тому, в найближчому майбутньому слід очікувати як посилення розвитку інтермодальних сполучень, збільшення обсягів вантажо- і пасажирообігу, контейнерних перевезень, так і підвищення ефективності логістичних систем за допомогою використання новітніх ІК технологій.

4. Пріоритетами розвитку світової авіатранспортної галузі є: створення міжнародних консорціумів за участю провідних ТНК; організація спільних підприємств; довгострокова кооперація; транскордонні злиття і поглинання; державні підтримки аерокосмічної промисловості, консолідація авіаційних підприємств в рамках потужних структур та спрямована на інтегрування внутрішніх та міжнародних авіарейсів політика провідних світових авіакомпаній.

Література

1. Корчун В. Тенденції розвитку світового ринку транспортних послуг в умовах глобалізації [Електронний ресурс]/ Корчун В. //Міжнародні економічні відносини. - 2007. - № 12. - Режим доступу до журн.: <http://www.nbu.gov.ua/articles/2007/03klinko.htm>.

2. Cento A. Airline Industry: Challenges in the 21st Century / A. Cento. – Physica-Verlag Heidelberg: Springer. - 2008. - P.184.

3. Григорьев И.Ю. Современные тенденции развития рынка авиаперевозок [Електронний ресурс]/ И.Ю. Григорьев. - Режим доступу: <http://www.nakhodka-betta.ru/info/perevozki/290/2592.html>

4. Глобальный доклад про развитие авиатранспортной галузі в 2008 р. [Електронний ресурс]/ AirlineEconomics// Режим доступу: www.atwonline.com/channels/dataAirlineEconomics/WorldAirlineReport2008.pdf

5. Назаренко А. Аналіз сучасних тенденцій в авіаційній галузі / А. Назаренко //ЄФП. - 2007. - №7. - С.12-15.

6. Topical Report: Airline Business Models [Електронний ресурс] / Prof. Dr. Johannes Reichmuth // Режим доступу: ec.europa.eu/transport/air/doc/abm_report_2008.pdf

7. Корч М. Тенденції розвитку світового ринку авіатранспортних послуг[Електронний ресурс]/ М. Корч // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvnu/ekonomika/2007_12/R6/3.pdf

Рецензент доктор экон. наук, профессор С.П. Наливайченко

339.56 (477)

*Вишняков В.М., к.е.н, профессор, Соловйова М.В., магистрант,
Класичний Приватний Університет, м. Запоріжжя*

ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Розвиток зовнішньої торгівлі, зокрема експорту і імпорту, є надзвичайно важливим елементом процвітання національної економіки. В той же час, оскільки для світової економіки характерна постійна зміна кон'юнктури, проблема розробки і здійснення програми заходів по підтримці експорту і імпорту країни на світовому ринку, збільшенню або, принаймні збереженню його питомої ваги у світовій торгівлі актуальна для будь-якої країни світу. Деякі зміни в структуру світової торгівлі, а також в розподіл місць на тих або інших ринках серед експортерів і імпортерів внесла світова криза [1].

Інформаційною базою для статті служать висновки науки політекономії з питання сучасних економічних криз, макроекономічні статистичні дані розвитку економіки України за 2009 р., опубліковані в періодичній літературі, аналітичні огляди і думки міжнародних експертів, розміщені в Інтернеті. Рішенню проблеми, що висвітлюється у статті, присвячені роботи українських вчених: Макогон Ю.В., який висвітлював думку, що «При існуючій економічній кризі, Україна не займає ключових позицій і не має визначальної ролі в глобальній економіці, і навпаки, досить чуйно реагує на будь-які зміни у тій або іншій галузі світового господарства. У зв'язку з цим, принципово важливою є необхідність встановлення місця країни в економічній ситуації, що склалася, у світі і визначенні заходів

ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

спрямованих на подолання економічної кризи» [5]. Ситник Л.С., яка виділила диспропорції між експортом і імпортом, регулюючи наявність іноземної валюти в країні, які поглибили економічну кризу в країні [6]. Скударь Г.М., який приділив велику увагу проблемам розвитку сучасних промислових підприємств і вказав, що необхідно збалансувати в цьому плані роботу на експорт і роботу усередині країни, що забезпечить високу конкурентоспроможність та ін. [7, с.50].

Економічні стосунки України у сфері регіональних формувань обумовлені в першу чергу економічною політикою уряду, розробкою відповідних стратегій розвитку, які у свою чергу будуються на рівноправних основах, з урахуванням національних інтересів. Офіційним вектором розвитку української геополітики з 2005 р. є виключно євроінтеграція, що привело до відмови від аналогічних регіонально-економічних об'єднань іншого напрямку, що мають економічний потенціал. В результаті в умовах світової фінансової кризи Україна не має можливості, повною мірою, скористатися економічними перевагами східного партнерства.

Тому необхідно визначити, відповідну українським реаліям, концепцію розвитку міжнародних відносин, яка у свою чергу відображатиме передумови і проблеми формування цих взаємин, інтереси і цілі міжнародних партнерів, пріоритети, напрями і принципи стратегічного економічного співробітництва. Як результат, ця концепція проектуватиметься на національну економіку і відображатиме усі сфери зовнішньоекономічної діяльності, включаючи торгівлю виробничу і науково-технічну кооперацію, спільне підприємництво, інноваційну співпрацю, фінансово-кредитні стосунки. Іншими словами в умовах фінансової кризи актуально визначити концепцію розвитку міжнародних відносин України, на основі якої вишикуватиметься гео економічна стратегія країни як стратегія досягнення світових і, в першу чергу, регіональних переваг економічним шляхом.

Мета дослідження полягає в розгляді експортно-імпоротної діяльності України в умовах фінансово-економічної кризи.

Сучасна економічна криза - це хвороба економіки, як і будь-яка хвороба живого організму (з точки зору політекономічної науки), викликана порушенням найважливіших рівноваг. Для економіки - це порушення найважливіших макроекономічних пропорцій: між розвитком першого і другого підрозділів, накопиченням і споживанням, прибутками і витратами населення і держави темпами зростання грошової маси і темпами зростання продуктивності праці в матеріальному виробництві і системі платних послуг, спекулятивними процесами з цінними паперами на фондових біржах, ринках та ін. В період кризи кожна держава починає посилено захищати інтереси своїх національних виробників. Робиться це шляхом протекціоністської політики, що призводить до розриву міжнародних торговельних зв'язків, порушення раніше укладених договорів падінню обсягів зовнішньої торгівлі, втечі капіталу з країни. Так в Україні за 1-й квартал 2009 р імпорт скоротився на 55%, експорт - на 32%, що посилює тяжкість економічної кризи [3]. Аналіз зовнішньоторгового обігу товарів показує, що за січень-лютий 2009 р. експорт товарів склав 5 132,1 млн. дол., або 61,4 % до аналогічного періоду 2008 р., імпорт також значно знизився і склав за два місяці 5 840,45 млн. дол. (52,5% до січня-лютого 2008 р.). Таким чином негативне сальдо зовнішньої торгівлі склало - 708,35 млн. дол. Істотно знизився об'єм експорту в такі країни як Росія (на 47,3% по відношенню до січня-лютого 2008 р.) і Білорусь - на 60,6% відповідно, а це складає дві третини від усього експорту в країні СНД. При цьому збільшився експорт в такі країни як: Казахстан - на 105,9%, Туркменістан - на 139,5% і Киргизстан - на 121,9%. Слід зазначити збільшення експорту в країни Азії : Індія - 189,3%, Китай - 156,1%, Сирія - 115% [3].

При цьому повною протилежністю є стосунки із Сполученими Штатами Америки, при зниженні експорту в які до 13,9%, об'єм імпорту в Україну скоротився усього лише до 84,8%; інтерес викликає Узбекистан, що збільшив імпорт в 12 разів при незмінному експорті, в першу чергу це постачання газу на Україну, які займають від загального об'єму імпорту 26,2% або більше 1,5 млрд. дол. тільки за два місяці. Зіставивши темпи падіння внутрішнього і зовнішнього ринків за січень - лютий 2009 р., слід зазначити, що останній знижується мінімум в 3 рази швидше (52,5% проти 16,3%). У динаміці спочатку 2009 р. можна помітити негативні тенденції в стані зовнішньоторгового обігу. Так за січень місяць зовнішнє сальдо товарів було позитивним 397,8 млн. дол. У зв'язку з "газовими" коригуваннями в лютому (Росія і Узбекистан) ситуація різко погіршала як вказувалося вище, за два місяці негативне сальдо вже досягло 708,35 млн. дол. [3].

Реальними шляхами виходу з ситуації, що склалася, можуть стати: як збільшення експорту, так і зниження імпорту. У першому випадку, оцінюючи перспективи підвищення об'ємів експорту, акцент необхідно розставити на таких промислових експортоорієнтованих галузях як металургія і машинобудування, у яких падіння об'ємів вивезеного товару тільки за два місяці 2009 р. до попереднього року склало 52,7% і 61,9% відповідно слід зазначити і зниження експорту в хімічній промисловості до 45%, важливість цього зниження обумовлена тим, що доля вказаних вище галузей в загальному об'ємі товарів, що експортуються, складає більше 50 %. Пов'язано це в першу чергу з падінням попиту на

світових ринках. У другому випадку, стосовно зниження імпорту, існує два ключові моменти, а саме, з однією сторони Україна вступивши до СОТ, зобов'язана забезпечити доступ імпортованих товарів на свої ринки, а з іншою вітчизняні виробники повинні забезпечити повністю українських споживачів. Зробити це можливо, заздалегідь провівши повний аналіз існуючої в нашій країні потреби в тих або інших товарах в потрібному об'ємі, за необхідною ціною і задовольняючою якістю, зіставивши зі своїми можливостями, і при необхідності модернізувавши і перебудувавши з мінімальними витратами діюче виробництво. В сучасних умовах Україна потребує нової державної стратегії, нової моделі торговельно-економічних стосунків, в основі яких лежить єдність виробництва експорту і імпорту в процесі кругообігу і обігу капіталу, розширеного відтворення.

Розвиток українського експорту на основі моделі кругообігу капіталу дозволить використовувати вітчизняний малий і середній бізнес для виготовлення товарів на експорт. Стратегія міжнародного маркетингу в умовах переходу до вищих форм співпраці вимагає від України створення торговельних представництв за кордоном, окремих груп по вивченню ринкової конкуренції; від дипломатичних служб очікується вичерпна інформація про характер ринку країни (регіону) з точки зору можливостей для України наростити експорт, отримати інвестиції, імпортувати нові технології, налагодити ділові зв'язки з іноземними товаровиробниками - потенційними партнерами. У структурі експорту домінують промислові товари - 43,2%, досить істотна частка експорту доводиться на автомобілі і транспортне устаткування - 18,2% і продукти харчування і сільського господарства - 15,0%. Приблизно однакова доля в експорті доводиться на продукцію хімічної і нафтохімічної галузей і на рудні корисні копалини і концентрати - 12,5% і 11,2% відповідно [3]. Оцінюючи структуру експорту України, можна говорити про те, що переважання в ній різних промислових товарів і продукції галузей, пов'язаних з використанням високих технологій говорить про недостатній розвиток цих галузей в країні і тенденції до інтенсивнішого розвитку промисловості. Проте, досить велика доля продуктів харчування і сільського господарства що свідчить про аграрно-індустріальний характер української економіки.

Як причини подібного стану справ по зовнішній торгівлі країни можна виділити цілий ряд чинників, пов'язаних з порушенням структурних зв'язків в економіці держав пострадянського простору після розпаду Радянського Союзу, а також нестабільність політичного курсу керівництва країни. Проте, останніми роками намітилася тенденція до зростання долі продуктів промислового виробництва в експорті країни, що говорить про позитивну динаміку зростання промисловості. Проте не можна не залишити без уваги той факт, що досить великою залишається доля добувної галузі, це може привести до залежності України від постачань вугілля і інших корисних копалин Росії і інших країн.

Особливу увагу представляє структура експорту і імпорту країни з точки зору основних напрямів постачань товарів. Основними країнами торговельними партнерами України є країни Східної Європи, на їх частку доводиться 61,4% імпорту і 56,8% експорту країни. Останніми роками позначилася тенденція до зростання долі країн ЄС в об'ємі експорту і імпорту України, в 2007г. вона склала 16,4% для імпорту і 12,5% для експорту [3]. В цілому ж, можна сказати, що основними торговельними партнерами України залишаються країни Східної Європи, зокрема Росія і Білорусія, а також інші країни СНД. В основному це пояснюється тим що усі ці країни пов'язані досить тісним комплексом господарських зв'язків, СРСР, що залишився після розпаду. Зростаюча доля країн ЄС в зовнішній торгівлі держави визначається курсом керівництва країни на зближення з країнами заходу і поглибленні економічного і політичного співробітництва з ними.

Таким чином, оцінюючи сьгоднішнє положення України в міжнародній економіці, можна виділити ряд проблем, рішення яких дозволить посилити позиції країни на міжнародній арені. Зокрема, такими проблемами є: підвищення ефективності взаємин України з країнами ЄС і СНД; дістання доступу на світові ринки товарів, робіт і послуг; отримання нових технологій і інвестицій від країн "Великої сімки". Рішенням цих і інших проблем пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю держави, може стати лібералізація зовнішньоекономічної діяльності.

Структура зовнішньої торгівлі безпосереднім чином позначається на ролі країни в міжнародних економічних відносинах. З одного боку, переважання в структурі, як експорту, так і імпорту як основні країни - торговельні партнери держав Східної Європи говорить про поглиблення співпраці із Західними державами. З іншого боку - велика частка в зовнішньоторговому обігу належить державам СНД що також говорить про орієнтацію країни на співпрацю з державами пострадянського простору. Таким чином, розглядаючи основні напрями зовнішньої торгівлі України можна констатувати інтенсивніше впровадження країни в систему міжнародних економічних відносин, диверсифікацію зовнішньоекономічних зв'язків, а також посилення її позицій на світовому рівні.

Якщо ж розглядати структуру зовнішньої торгівлі України з точки зору груп товарів, що входять в неї, то можна також відмітити тенденцію до інтенсивнішого розвитку виробництва, зростання долі промислових товарів в зовнішньоторговому обігу, і як наслідок - зростанню співпраці з розвиненими

державами Заходу, що призводить до зростання авторитету країни на міжнародній арені. Природним чином зростання долі наукомістких виробництв дозволяє Україні брати участь в міжнародних науково-технічних розробках і тим самим зміцнювати свої позиції в системі МЕВ [2].

Шляхи подолання кризи для стимулювання експортно-імпоротної діяльності України:

уряд повинен вести гнучку і збалансовану регулятивну конкурентну політику відносно міри протекціонізму і відкритих дверей в експортно-імпорتنих операціях, допомагаючи своїм корпораціям брати участь у світовому розподілі праці, у тому числі в СОТ, піклуючись про інтереси своїх виробників;

захист і розвиток внутрішнього ринку країни. Стимулювати попит кінцевого споживача і максимально задовольняти цей попит продукцією власного виробництва;

всіляке сприяння експорту;

суворий контроль над імпортом;

необхідно повністю заборонити імпорт за державні кошти продукції, вироблюваної в Україні;

провести зміну законодавства для спрощення постачань на експорт (митне законодавство, закон про контроль експортних постачань і так далі). Експортер не повинен мати жодних проблем при закупівлі по імпорту усього необхідного для виробництва цієї продукції (сировини, комплектуючих, устаткування);

проаналізувати прийняті останнім часом заходи по лібералізації зовнішніх економічних зв'язків і відмінити що підбивають конкурентоспроможність нашої економіки, маючи на увазі, що кризові умови створюють об'єктивну потребу в посиленні протекціонізму, що в принципі не заборонене в умовах кризи правилами СОТ [4].

Як показав проведений аналіз, усі передумови в Україні для подолання кризи існують. Потрібна тільки стабільність в першу чергу політична в країні, при якій усі органи державної влади почнуть працювати як єдине ціле, і першим їх кроком повинна стати розробка антикризових заходів, підготовлена спільно з представниками усіх регіонів країни і галузей народного господарювання. Далі необхідно буде встановити суворий контроль з боку державних органів за процесом проведення цих заходів і у міру потреби і проведення відповідного аналізу, вносити коригування для отримання максимального економічного ефекту. Індикатором ефективності розвитку ЗТО є товарна структура зовнішньої торгівлі. Фінансова криза об'єктивно підвищила зацікавленість всіх країн, регіонів у розширенні експорту, одержанні вигідних умов обміну із зовнішнім світом. Для збільшення валютних експортних доходів і скорочення нераціональних видатків по імпорту використовується багато коштів, оскільки саме в сфері зовнішньої торгівлі при її грамотному використанні сьогодні зосереджений значний антикризовий потенціал, а саме задовольняти попит на імпортні товари за рахунок заходів політики імпортозаміщення. За прогнозами експертів, криза продовжиться і в 2010 р. Для ліквідації наслідків кризи 2008-2009 року в Україні потрібні: реалізація серйозних антикризових заходів з боку держави, політична воля і стабільність з боку політиків і бажання змінювати структуру виробництва і вкладати гроші в реконструкцію заводів - з боку промисловців і підприємців.

Література

1. Кравченко В.А. Влияние мирового кризиса на экономику Украины / В.А. Кравченко, О.В. Бексултанов // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Сборник научных трудов – Донецк: ДонНУ. – 2010. – Ч.3 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Prvs/2010_3/index3.htm

2. Гурьянов Д. Внешняя торговля Украины / Д. Гурьянов // Страноведческий каталог "ECONRUS".- 2009.- [Електрон. ресурс]. - Режим доступа: <http://catalog.fmb.ru/ukraine5.shtml>

3. Державний комітет статистики України - [Електрон. ресурс]. - Режим доступа: www.ukrstat.gov.ua

4. Чмил В. Необходимые антикризисные шаги украинского общества в условиях мирового кризиса / В. Чмил [Електрон. ресурс]. - Режим доступа: www.Antiraider.ua

5. Макогон Ю.В. Кризис мировых рынков и внешние экономические связи Украины / Ю.В. Макогон // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Сборник научных трудов – Донецк: ДонНУ. – 2010. – Ч.1 [Електрон. ресурс]. - Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2009_1/index.htm

6. Ситник Л.С. Підвищення інвестиційної привабливості підприємств в умовах світової фінансової кризи / Л.С. Ситник, Т.М. Бервенова// Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Сборник научных трудов – Донецк: ДонНУ. – 2010. – Ч.2 [Електрон. ресурс]. - Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2009_2/index.htm

7. Скударь Г.М. Повышение экспортного потенциала крупного машиностроительного предприятия: стратегия и тактика / Г.М. Скударь // Донбассинвест.- 2000.- №3.- С.50-51.

Рецензент доктор экон. наук И.Ф. Зинovieв